

INTERNATIONAL JOURNAL OF ECONOMIC AND ADMINISTRATIVE ACADEMIC RESEARCH

Available online, ISSN: 2757-959X | www.ijerdersi.com | Economic and Administrative Academic Research

CRITICAL ANALYSIS OF THE CONCEPT OF POPULISM

Ceren YILDIRIM ^{*a}

**Corresponding Author*

ARTICLE INFO

Research Article

Received :

20/11/2023

Accepted :

22/02/2024

Keywords:

Critical Analysis,
Minimal Definition,
Populism, Concept of
Populism

ABSTRACT

Since populism is a very comprehensive concept, a common agreed definition has not yet been reached. Empirical research on populism, however, presents different approaches and operational definitions, and presents phenomena that are not intrinsic to populism as a condition for its existence, thus perpetuating the difficulty of defining the concept. Populism is a widespread practice in political movements, and in its broadest sense, it has the content of looking after the interests of the people, elevating their demands and bringing them into the political arena. Although the concept refers to the use of discourses and rhetoric by leaders and parties to evoke emotional responses from the public, this is an incomplete understanding. Populism takes different forms in different countries and causes different kinds of conflicts in the political arena. For these reasons, analyzing the concept of populism is an important step towards understanding and accurately assessing social and political changes. However, it is also clear that more empirical research and an interdisciplinary approach are needed to understand this complex and multifaceted concept.

This study will focus on a critical analysis of the concept of populism. Focusing on its controversial nature and the approach of the relevant literature, it will attempt to present a typological-minimalist definition or substantia of the phenomenon of populism from the perspective of socio-political theory. The purpose of revealing the substantia of populism stems from the necessity to critically reconstruct the category of populism. With this theoretical explanation of populism and its pure essence, an opportunity will be opened to liberate the concept of populism from the shallow and impoverishing context of contemporary political rhetoric.

Uluslararası İktisadi Ve İdari Akademik Araştırmalar Dergisi, 4(1), 2024, 93-105

POPÜLİZM KAVRAMININ ELEŞTİREL ANALİZİ

MAKALE BİLGİSİ

Araştırma Makalesi

Geliş : 20/11/2023

Kabul : 22/02/2024

Anahtar Kelimeler:

Eleştirel Analiz,
Minimal Tanım,
Popülizm, Popülizm
Kavramı

ÖZ

Popülizm oldukça kapsamlı bir kavram olması nedeniyle üzerinde mutabık kalınan ortak bir tanımına henüz ulaşamamıştır. Bununla birlikte popülizm üzerine yapılan ampirik araştırmalar, farklı yaklaşımları ve işlevsel tanımları sunmakta, popülizme ilişkin olmayan olguların onun varlık şartı olarak ortaya koymakta ve bu durum kavramı tanımlama zorluğunu sürekli hale getirmektedir. Popülizm, politik hareketlerde yaygın bir pratiktir ve geniş çaplı anlamıyla halkın çıkarlarını gözeten, taleplerini yücelten ve bunları politik arenaya taşıyan bir içeriğe sahiptir. Bu kavram, liderlerin ve partilerin, halkın duygusal tepkilerini uyandırmaya yönelik söylemler ve retorikler kullanmasına gönderme yapsa da bu eksik bir kavrayıştır. Çeşitli ülkelerde farklı biçimlerde ortaya çıkan popülizm, politik alanda değişik türden çatışmalara neden olmaktadır. Bu nedenlerle popülizm kavramının analizi, toplumsal ve politik değişimleri anlamak ve doğru bir değerlendirmeye tabii tutmak için önemli bir adımdır. Ancak, bu karmaşık ve çok yönlü kavramın anlaşılması için daha fazla ampirik araştırmaya ve disiplinler arası bir yaklaşıma ihtiyaç olduğu gerçeği de ortadadır.

Bu çalışmada, popülizm kavramının eleştirel bir analizine odaklanılacaktır. Tartışmalı doğasına ve ilgili literatürün yaklaşımına yoğunlaşarak, sosyo-politik teori perspektifinden popülizm olgusunun tipolojik-minimalist bir tanımı ya da tözü sunulmaya çalışılacaktır. Popülizmin tözünün açığa çıkarılmasının amacı, popülizm kategorisinin eleştirel bir şekilde yeniden yapılandırılması gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Popülizmin bu teorik açıklaması ve ulaşılan salt tözü ile popülizm kavramının güncel politik retoriğin sığ ve yoksullaştırıcı bağlamından kurtarılmasına dair bir imkân aralanacaktır.

^a yildirimceren@outlook.com.tr <https://orcid.org/>

GİRİŞ

Popülizm, günümüz siyasetinde sıkça duyulan ancak çoğu zaman yanlış anlaşılan tartışmalı bir kavramdır. Popülizm, politikacıların ve politik liderlerin, toplumun geniş kesimlerine hitap etmek ve onların desteğini kazanmak amacıyla, genellikle basit ve etkileyici mesajlar kullanarak politikalarını şekillendirdiği bir politik yaklaşımdır. Popülizmin pek çok yorumu olmasına karşın ortak kabul gören ve politik retorikten bağımsız bir anlamına henüz ulaşılamadığı söylenebilir. Üstelik popülizmin anlamı genellikle ona karşı çıkanlar tarafından yaratılmakta ve çoğu zaman şeytanlaştırılmaktadır. Dahası ona karşı çıkanlar tarafından yaratılan söylemsel gerçeklikler onu destekleyenler tarafından da kullanılmaktadır (Stavrakakis, 2020: 10-29). Tanımının yapılması zor bir kavram olmakla birlikte sürekli olarak, her grubun diğer grup ve hareketleri suçlamak için kullandığı olumsuz bir sıfat ve dışlamak için kullandığı işlevsel bir etikettir. Nitekim popülizmin temel özelliklerinden biri, toplumu “biz” ve “onlar” şeklinde ikiye bölen bir retorik kullanmasıdır. Lakin belirtilmelidir ki bu retoriği kullanan popülist liderler toplumu kutuplaştırmamakta, toplumda hâlihazırda var olan kutuplaşmayı iktidarlarını sürekli hale getirmek için kullanarak daha da derinleştirmektedirler. Zira popülist liderler, toplumun sorunlarını “halkın düşmanları” olarak nitelendirdikleri halkın diğer bir kesimine yüklemeye eğilimlidirler. Bu, genellikle elitler, bürokratlar, yabancılar veya azınlıklar olabilmektedir. Popülist liderler, bu düşmanlarla mücadele edeceklerini ve halkın taleplerini yerine getireceklerini vaat ederek toplumun ilgisini çekerek desteğini kazanmaktadırlar. Diğer bir ifadeyle popülizm, herhangi bir pozisyonu veya herhangi bir siyasi hareketi diskalifiye etme eğilimindedir. Popülizm kavramının cazibesi tam da burada, yani bir tanımdan ve anlamsal içerikten yoksun olmasında yatmaktadır. Bu nedenle herhangi bir durum veya koşulda evrensel olarak kullanılan bir araç, bir maymuncuk, bir can simidi işlevi görmektedir.

Popülizm gibi içi hem boş hem de dolu kavramlara kolayca başvurmak, analiz yerine etiketlemeyi ikame eden kestirme bir yoldur. Dolayısıyla popülizm, kullanışlı bir kavramsal araç olmaya devam etmekte ve içinde bulunulan anı tanımlamak için vazgeçilmez olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle, merkezi olarak “halk”a atıfta bulunan, halkın taleplerini dile getirmeyi amaçlayan, halkın katılımını teşvik eden ve “halk egemenliğini” savunan belirli sosyo-politik uygulamalara atfedilen aşağılayıcı ve küçümseyici anlam ile etik-politik çağrışımlar konusunu eleştirel bir şekilde ele almak, mevcut politik gerçekliğin teşhisi açısından son derece önemlidir. Bu bağlamda öncelikli meselelerden birisi, popülist olarak etiketlenen ve aynı zamanda sorumsuz, irrasyonel, tehlikeli vb. olarak damgalanan uygulamaların refleksif, eleştirel ancak apriori olarak küçümseyici olmayan bir değerlendirmesinin yapılması zaruretidir. Bu zaruret popüler taleplere ve halka atıf = popülizm = radikal kötülük şeklindeki söylemsel dizilimin birçok kamusal alanda geniş ölçekte yerleşmiş olması ve bunun artık doğal ve olağan olarak karşılanıyor olması (Stavrakakis, 2017: 2) gerçeği göz önüne alındığında daha da belirgin hale gelmektedir. Nitekim popülizm ve popülist aktörler bireysel haklara, demokrasiye ve kurumlarına sayısız ciddi zararlar verdikleri ve nihayetinde demokrasilerin otoriter ve totaliter rejimlere dönüşmesine (Bugaric and Kuhelj, 2018: 29; Kalaycıoğlu, 2020: 9-15; Kıvrak Köroğlu Esin, 2020: 74-85; Orhan, 2019: 823-825; Sözen, 2017: 22; Toprak, 2014: 27; Uslu, 2021: 219-220; Uzunçayır ve Ay, 2020: 149-157) yol açtıkları gerekçesiyle eleştirilmektedir¹. Buna ek olarak, popülist aktörleri takip eden halk genellikle demagojik, aşırı güçlü, karizmatik liderler tarafından kandırılan irrasyonel kitleler olarak görülmektedir. Dolayısıyla son tahlilde bu negatif açıklama modeli ve analiz tarzının kendisinin de analiz edilmesi önem arz etmektedir.

¹ Farklı bağlamlardaki örnekler için bkz. (Nancy, 2018; Yılmaz, 2017: 33-61).

Öte yandan popülizmin, kısa vadeli çözümler ve kolay çıkış yolları sunduğu göz ardı edilemese de popülist politikalar genellikle karmaşık sorunları basit ve çarpıcı çözümlerle ele almayı amaçlamaktadır. Bu da uzun vadeli sürdürülebilirliğe zarar verebilmekte ve mevcut sorunları daha da karmaşık hale getirebilmektedir. Popülizm, ayırım gözetmeksizin tüm halkı aynı potada eritmekte ve gerçekçiliği mümkün olsun ya da olmasın, topyekûn çözümlenici önlemler önermektedir (Toprak, 1992: 17). Ayrıca popülizmin en büyük tehlikelerinden biri, birey hak ve hürriyetlerini aşındırmasının yanı sıra, demokratik kurumları zayıflatma potansiyeli olduğu apaçık ortadır. Popülist liderler, eleştiriye ve muhalefete karşı hoşgörüsüz olabilmekte ve bağımsız medyayı, yargı sistemini ve diğer dengeleyici ve denetleyici güçleri zayıflatma eğiliminde olabilmektedir. Bu da demokratik süreçleri tehlikeye atmakta ve otoriter bir yönetim yolunun önünü açmaktadır. Ancak popülizm bazı durumlarda da demokratik katılımı ve siyasi iktidarın hesap verebilirliğini artırabilmektedir (Anduiza, Guinjoan and Rico, 2019: 109-112). Nitekim her zamanlığı ve her yerdeliği ile, ortak yaşamın bir sonucu olan politika, evrensel bir olgudur (Ertugay 2016: 31-49). Bu evrensel olgu, demokratik bir toplumun işleyişinde ve ilerleyişinde, başta halkın aktif katılımının sağlanması süreci olmak üzere önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda popülist liderler, toplumun önceliklerine odaklanarak politik sistemi daha duyarlı hale getirebilmektedirler. Halkın katılımının artması ve politikaların doğrudan halkın beklentilerine cevap vermesi, demokratik sürecin işleyişini güçlendirmektedir. Dolayısıyla popülizm, pek çok akademisyen ve politikacı tarafından çok sayıda karşıt olguyu tanımlamak için kullanılan ve hem olumlu hem de olumsuz yönleri olan karmaşık yapıya sahip bir kavramdır. Ancak günümüzde hâkim olan pejoratif kullanımına rağmen² çıkış noktası açısından iyiye yönelik bir kavram olduğuna ilişkin savlar da yadsınmamalıdır. Zira popülizm, ortaya ilk çıktığı andan beri, her türlü halk hükümeti sistemine içkindir.

Bu bağlamda popülizm terimi demokratik rejimlerin karşı karşıya olduğu bir dizi soruna işaret edebilmektedir. Bununla birlikte popülizmi salt ve genel geçer bir biçimde modern demokrasinin zorluklarını ve açmazlarını ortaya koyan bir unsur olarak ele almanın kusurları da bulunmaktadır. Bu kusurlardan ilki, kavramın anlaşılmasını sınırlandırmak yerine, geniş bir özellikler listesi hazırlamaktır. Böylece bu özelliklerin sadece bazılarının fikirlerde, uygulamalarda ve siyasi hareketlerde bulunması “popülizm” ve “popülist” terimlerinin kullanımını haklı çıkarmaya yetmektedir. Bu listenin sınırları kaçınılmaz olarak kesin olmadığından, popülizm geleneksel siyasi partilerin en sıradan söylem ve uygulamaları da dâhil olmak üzere her yerde bulunabilen yaygın bir olgu haline gelmektedir. Özetle eleştirel düşüncenin bu sorunları farklı türdeki “popülizmlerin” genel nedenleri ile özel nedenlerini ve yerel ile küresel popülizmleri birbirinden ayıran farklılaştırılmış analizlerle ele alması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

1. TARTIŞMALI BİR KAVRAM

Popülizm literatürü, analiz nesnesinin doğası ve hatta varlığına ilişkin şüphelerle boğuşmaktadır. Bir analiz kategorisi olarak popülizme şüpheyile yaklaşmak için üç ana neden öne sürülebilmektedir. Bunlardan ilki, terimin birbirinden farklı politik projeleri bir araya getirmesidir: Sağ ve sol, demokratik ve antidemokratik, kentsel ve kırsal, neo-liberal ve anti-neoliberal, seküler ve muhafazakâr, kapsayıcı ve dışlayıcı, mobilize edici ve demobilize edici. Elbette hepsi de “halk” adına (Mudde, 2017: 4-5; Ateş, 2017: 111 ve Çamurcuoğlu, 2019: 278) ve çeşitli “elitlere” karşı konuştuklarını iddia etmektedir. Dolayısıyla ikinci neden burada görünür olmaktadır. Zira halk kavramı da en az popülizm kavramı kadar son derece muğlak ve müphem bir kavramdır ve en az üç temel anlamı bulunmaktadır. Pleb olarak, avam

² Başlangıçta toplumsal değer değişikliklerine karşı politik bir tepki olarak ortaya çıktığı ve ilk haliyle bugün sahip olduğu olumsuz çağrışımları taşımadığı söylenebilir.

ya da sıradan halka; demos olarak, egemen halka ve son olarak ulus/etnik olarak sınırlandırılmış, kültürel ya da etnik olarak farklı halka atıf yapmaktadır. Nitekim halk adına konuşmak modern demokratik ortamlarda kronik ve her yerde görülen bir uygulamadır ve her yerde olan esasen hiçbir yerde olamayacağı için ayırt edici bir fenomen olmama riski taşımaktadır. Öte yandan popülizm, “halk” adına konuşma ve hareket etme iddiası etrafında inşa edilmiş olsa da ampirik olarak baskın olan bu çekirdek unsur dahi ampirik olarak evrensel olamamaktadır.

Üçüncü sorun ise popülizmin ahlaki ve siyasi olarak yüklü bir terim, bilimsel bir analiz aracı olduğu kadar politik bir mücadele aracı/silahı olmasıdır. Nitekim “elitlere” karşı “halka” yapılan çağrılar damgalamak ve gayrimeşrulaştırmak için hem literatürde hem de politik aktörlerce bu tür çağrılar tehlikeli, manipülatif ve demagojik olarak nitelendirilmektedir. Dahası popülizmi tüm başarısızlıkların temel nedeni olarak tanımlamak da iktidar dönemlerinde neyin yanlış gittiğine ve hatanın nerede yapıldığına ilişkin gerekli pragmatik bir değerlendirmenin (Stavrakakis, 2022: 14) göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Bu son derece pejoratif kullanımlar popülizm terimini cılız bir demokrasi anlayışına ve hatta *demossuz* demokrasi anlayışına hizmet ettiği ve bu nedenle de hem krizlerin ve kötülüklerin kaynağı hem de anti-demokratik olduğu yönündeki ön kabul ve savları pekiştirmektedir.

Diğer yandan sıklıkla gözlemlendiği üzere, popülizm ile popülizm olmayan, hatta anti-popülizm arasında keskin bir sınır da yoktur. Dolayısıyla, hem (pro)popülist³ hem de anti-popülist söylemler ilerici veya gerici, demokratik veya anti-demokratik biçimler kazanabilmektedir (Stavrakakis, 2017:3). Aynı zamanda popülizm, halkı temsil etme ve onun adına konuşma olasılığına duyulan inanç neticesinde politikaya ve özellikle de halk egemenliği fikrine yapılan duygusal bir yatırıma dayanmaktadır. Ve elbette popülizm, temsil mekanizmasına ve diline olan inançsızlıktan ve/veya güvensizlikten, politikaya olan duygusal yatırımsızlıktan nemalanmaktadır. Keza popülist söylemin yankısı, istisnai olma iddiasına, her zamanki politikadan temelde farklı olma iddiasına dayanmaktadır. Ancak bu iddia itibarsızlaştırılabilir veya içi boş gelebilir. Dolayısıyla popülizmin gücünü abartmamak ne kadar önemliyse, onu ciddiye almak da bir o kadar önemlidir.

2. POPÜLİST KONJONKTÜR

Popülizm pek çok olası tanımı olan bir terimdir ve politik ve ekonomik sonuçları farklılık göstermektedir. Bu çalışmada her ne kadar politik popülizm ağırlıklı olarak ele alınıyor olsa da ekonomik popülizmin sınırlı bir analizini yapma gerekliliği ortadadır. Ayrıca disiplinler arası popülizm araştırmalarının en önemlilerinden biri popülist konjonktürdür. Popülist konjonktür, popülist politikaların ekonomide belirgin bir şekilde görüldüğü ve etkilerinin derinden hissedildiği dönemleri ifade etmektedir. Bu dönemlerde politik liderler yahut hükümetler, özellikle seçim dönemlerinde ve/veya kamuoyu desteğini koruma ya da artırma çabaları sırasında yoğunlaşan, oy kazanmak ve halkın desteğini sağlamak amacıyla halkın ekonomik taleplerini ve beklentilerini arz etmek ve hızlı büyümeyi teşvik etmek için kısa vadeli önlemleri ve teşvikleri içeren ekonomi politikaları uygulamaktadır. Söz konusu ekonomi politikaları, vergi indirimleri, kamu harcamalarının ve sosyal program ve yardımların artırılması gibi doğrudan halka yönelik, ekonomiyi kısa vadeli canlandırmayı amaçlayan politikalarlardır. Nitekim ekonomik araştırmalar, emek tabanlı gelir eşitsizliğinin dezavantajlı kısmında yer alan yoksul kesimin muhafazakâr ve milliyetçi gündemleri olan

³ Stavrakakis'e göre “pro-popülizm”, popülizmin olumlu yönlerini vurgulayan veya popülizmin getirdiği bazı pozitif etki ve unsurlara dikkat çeken bir terim olmanın da ötesinde popülizmin idealleştirilmesi anlamını taşımaktadır. Nitekim idealleştirme “popüler” olanın ulusun etnik çekirdeğine indirgenmesinden kaynaklanmaktadır (2017:3).

popülist partileri desteklemeye yöneldiğini göstermektedir (Gold and Fetzer, 2019: 73). Bununla birlikte popülist konjonktür dönemlerinde, halkın ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılamak için alınan önlemlerle geçici ekonomik iyileşmeler ve canlanmalar veya toplumsal refah sağlanabilse de bu tür politikalar uzun vadeli ekonomik sürdürülebilirliği ve istikrarı tehlikeye atmakta ve bazı ekonomik sorunları daha da derinleştirmektedir. Bilhassa düşük seviyede kalıcı büyüme, yüksek enflasyon, borçlanma artışı ve döviz kurlarında dalgalanmalar gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu politikalar, neredeyse kaçınılmaz olarak toplumun daha yoksul kesimlerine zarar veren büyük makroekonomik krizlerle sonuçlanmaktadır. Dolayısıyla en çok desteğin nüfusun önemli çoğunluğunu oluşturan yoksul kesimden alınmasına karşın, bu çoğunluğun ekonomik çıkarlarına zarar veren yahut en iyi ihtimalle ekonomik çıkarına uygun olmayan politikalar uygulanmaktadır (Acemoğlu, Egorov and Sonin, 2013: 772). Sonuç olarak popülist politikaların ekonomi üzerindeki etkilerini anlamak ve bu tür politikalara karşı duyarlılık geliştirmek için ekonomistler ve analistler tarafından incelenen popülist konjonktür neticesinde, popülist politikaların uzun vadeli sürdürülebilirlik ve istikrar açısından önemli riskler taşıdığı, kurumsal çürümeyi beslediği ve derinleştirdiği ve bu nedenle de eleştiri ve tartışmalara neden olduğu görülmektedir.

Öte yandan popülizm, bazı nesnel ve öznel koşullar yerine getirildiğinde ortaya çıkan derin bir toplumsal krizin politik ifadesi olarak açıklanabilmektedir. Popülizm, siyasi temsil krizinin yaşandığı yerlerde ön plana çıkmaktadır. Bu durum, ya hiçbir zaman tam anlamıyla demokratik olmamış politik sistemleri ya da önemli bir meşruiyet krizi yaşayan parlamenter demokrasileri (Ibsen, 2019: 800-801) karakterize eden olgunun tüm ampirik görünümü için ortak olarak düşünülebilmektedir. Bununla birlikte Acemoğlu ve diğerlerinin yapmış oldukları çalışmaya göre, demokratikleşme uzun vadede kişi başına düşen GSYH'yı yaklaşık yüzde 20-25 oranında artırmaktadır (2019: 47-96). Bu nedenle popülist politikaların demokratik kurumlar üzerindeki etkisi en iyi ihtimalle önemsiz, en kötü ihtimalle de ekonomik büyüme için bir engel olduğu görüşü hem akademik çevrelerde hem de politika söylemlerinde giderek artan bir popülerlik kazanmaktadır. Rodrik ekonomik popülizmi, (politik) popülizmden daha az tehlikeli bularak, (politik) popülizmi ekonomik popülizmin *tehlikeli kuzeni* olarak adlandırmaktadır (2018: 199). Nitekim popülizm kökeninde, bir politik mücadele aracıdır. Bir yandan popülizm, yerleşik siyasi partiler ile popülist seferberliği örgütleyen yeni politik aktörler arasındaki karşılıklı gayrimeşrulaştırma çatışmasında kullanılan damgalayıcı bir etiket olarak tanımlanabilir. Diğer yandan popülizm, parlamenter demokrasilerde politik kültür (ayrıca bkz. Ertugay, 2020: 9-34) de dâhil olmak üzere politik sermayenin yeniden dağılımını düzenleyen yasal ve geleneksel kurallara boyun eğmeden politik sermayeyi gasp etmeye çalışan hareket ve partilerin siyasi stratejisi olarak da değerlendirilebilir. Nitekim politik sistemin yerleşik kurallarına karşı popülist saldırı, belirli nedenlerle politik kültür üzerinde yoğunlaşmaktadır. Popülistler ırksal, dinsel, kültürel, dilsel vb. farklılıklara ilişkin temel varsayımları gayrimeşrulaştırmaya ve/veya şeytanlaştırmaya, siyasi yükselişlerini teşvik etmek üzere harekete geçirilebilecek yeni kültürel dışlama sınırları oluşturmaya çalışabilmektedirler.

3. POPÜLİZM NEDİR, NE DEĞİLDİR

Popülizmin tanımını yaparken, sadece ne olduğuyla değil, aynı zamanda ne olmadığıyla da ilgilenmek önemlidir. Esasen, popülizmin hakiki doğasını yahut özünü anlamak açısından ne olmadığına dair bir kavrayış geliştirmek oldukça önem arz etmektedir. Özellikle de bir dizi yaygın yanlış anlama varken bu konu dikkate değerdir. Popülizm genellikle sadece bazı durumlarda onunla paralel ilerleyen diğer olgularla karıştırılmaktadır. Bu da farklı ulusal ve bölgesel bağlamlarda popülizmle birlikte ortaya çıkma eğiliminde olan ancak popülizme içkin olmayan özellikleri birbirinden ayırmanın önemli olduğu anlamına

gelmektedir. Ayrıntılı ve kesin bir yanlış anlamalar listesi oluşturma niyeti olmaksızın, bu bağlamda en azından şu dört konuyu ele almak ve kısaca analiz etmek gerekliliği belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlar: Karizmatik liderlik, otoriteryanizm, milliyetçilik (De Cleen 2017; De Cleen and Stavrakakis 2017) ve yabancı düşmanlığı (Inglehart and Norris, 2017) şeklinde sıralanabilir.

3.1. Karizmatik Liderlik

Çok sayıda akademisyen, popülizmin belirmesi ve yükselmesi için güçlü ve karizmatik bir liderin varlığının önemli olduğunu kabul etmektedir. Hatta bazı akademisyenler karizmatik liderin popülizmin varlık şartı olduğunu da vurgulamaktadır. Bu durum, popülizmin doğasının, lider figürünün önderliğinde gelişen ve dolayısıyla popülizmin akademik terminolojisinde “lider merkezli bir unsur” olarak vurgulanmasına neden olan önemli etken olarak öne çıkmaktadır. Ancak popülist güçlerin ortaya çıkışı ve seçim başarısı mutlaka ve sadece güçlü ve karizmatik bir liderin yükselişiyle ilgili değildir. Nitekim bilindiği kadarıyla popülizm öncelikli olarak bir çiftçi/halk hareketi şeklinde ortaya çıkmıştır (Toprak, 2014: 22). Nitekim akademik literatürde tanımına sıklıkla yer verilen Mudde ve Kaltwasser'e göre popülizm, toplumu nihai olarak “saf halk”a karşı “yozlaşmış elitler” şeklinde homojen ve antagonistik iki kampa ayıran ve politikanın, halkın genel iradesinin bir ifadesi olması gerektiğini savunan bir ideoloji veya politik harekettir (2004: 534; 2017: 6). Ayrıca Çarkoğlu ve diğerlerinin de belirttiği gibi popülizmin, gerek bir strateji (Weyland, 2001) gerek bir söylem (Laclau, 2005) gerekse de bir ideoloji (Mudde, 2007) ya da bir tarz (Moffitt and Tormey, 2014) olarak tanımlanması (2022: 325), bu olgunun yalnızca ve zorunlu olarak kitleleri harekete geçirebilen becerikli bir liderle ilgili olmadığını kavranmasını sağlamaktadır. Lider, popülist güçlerin ortaya çıkışını kolaylaştırabilse de popülizm aynı zamanda ahlaki ve rasyonel gerekçeleri olan seçmenlerin de ürünüdür. Dolayısıyla karizmatik bir liderin varlığı olmadan da popülist bir hareket ortaya çıkabilmektedir. Sonuç olarak bu durum karizma ve popülizmin iki ayrı olgu olduğu anlamına gelmektedir.

3.2. Otoriteryanizm

Popülist liderler, her ne kadar güçlü lider figürleri olarak ortaya çıkabilseler ve demokratik kurumlarla ters düşebilseler de popülizm ve otoriteryanizm farklı kavramlar olarak tezahür etmektedir. Nitekim en basit haliyle popülizm, “politikayı halka taşımak” ve “halkı politikaya taşımak” (Canovan, 2002: 26) olarak kavrandığında, halkın gücünü artırmaya ve onları siyasi kararlara daha fazla dahil etmeye odaklanırken, otoriteryanizm ise basitçe, gücün yanlış, uygunsuz, adaletsiz, aşırı ve/veya kötüye kullanımı (Watt, 1982: 21) olarak tanımlanır. Bunun yanı sıra, bilhassa bürokratik otoriteryanizmde, hiyerarşik statü ayrımlarının olması gerektiğine ve bu ayrımların etkin işleyişe katkıda bulunduğu duyulan inançtan kaynaklanan, toplumsal iş ve meselelerin “sıradan” halk yerine, uzman ve teknokratlar tarafından ele alınıp bilimsel bir yöntem kullanılarak çözülebileceği kanaatine dayanmaktadır (Kılınç ve Haşlak, 2020: 125). Dolayısıyla bu durum baskıcı ve demokratik olmayan yönetim biçimlerini ifade etmektedir. Özetle popülizmin aksine, otokratik yönetim altında halk kitleleri iktidardan tamamen dışlanmaktadır (Canovan, 2002: 26). Bu nedenle popülizm her ne kadar karmaşık ve muğlak bir kavram olsa da onu anlamak ve ayırt edebilmek için politik liderlerin ve partilerin söylemlerini, eylemlerini ve politikalarını dikkatlice incelemek ve analiz etmek gerekmektedir.

3.3. Milliyetçilik

Popülizm ve milliyetçilik, halkın egemenliği etrafında kurulmuştur ve popülizm yukarı-aşağı ekseninde “mazlum olarak halkı”, milliyetçilik ise içeri-dışarı ekseninde “ulus

olarak halkı” merkezine almaktadır (De Cleen 2017; De Cleen and Stavrakakis 2017). Bu nedenle hem ampirik hem de kavramsal olarak birbirleriyle yakından ilişkili olmalarına karşın farklı olgu ve oluşumları temsil etmektedirler. Popülizmin milliyetçilikle kısmen karıştırılmasına katkıda bulunan pek çok sebep bulunmakla birlikte, popülizm tanımlarına milliyetçilik unsurlarının da dahil edilmesi, kavramın diğer (milliyetçi olmayan) popülizm biçimlerine uygulanmasını engellemektedir (De Cleen, 2017: 1). Yanı sıra popülist liderler, milliyetçi bir retorik kullanarak halkı birleştirme ve toplumsal sorunlara çözümler sunma gayesinde olabilmektedirler. Bilhassa sağ popülist liderlerin milliyetçi söylemleri benimsemesi popülizm ile milliyetçiliğin özdeş olduğu yanlışını yaygınlaştırmakta ve kuvvetlendirmektedir. Buna karşın politikalarını halkın taleplerine dayandırma iddiasında olan popülizm ile ulusal kimliği vurgulayan, ait olunan ulusu yüceltmeye ve diğer ulusları eleştirmeye odaklanan milliyetçilik kavramları özdeş olmaktan çok uzaktır. Zira popülizm dikey boyutta bir karşıtlık inşa ederken, milliyetçilik yatay boyutta bir karşıtlık inşa etmektedir. Popülizmde iki antagonistik kampa ayrılan “halk” ve “seçkinler” kategorisi yaratılırken ve bu gruplara içkin olacak olanların ulusuna/milletine/uyruğuna bakılmazken, milliyetçilik bunun tam tersi yönde hareket ederek “ulusun içindekiler/aidiyeti olanlar” ve “ulusun dışındakiler/aidiyeti olmayanlar” şeklinde kategorileştirmektedir. Dolayısıyla popülizm ve milliyetçilik arasındaki girift ve karmaşık kavramsal ve ampirik ilişkiler bu net kavramsal ayırım aracılığıyla kavranabilmektedir.

3.4. Yabancı Düşmanlığı (Zenofobi)

Toplumsal bir fenomen olarak yabancılar, belirli bir gruba ait olmakla birlikte, bulunduğu coğrafi veya mekânsal çevrenin tam anlamıyla bir unsuru veya parçası değildirler. Bunun nedeni, genellikle, yabancıların taşıdığı niteliklerin grup ile örtüşmemesi ve beraberinde o gruba ait nitelik ve özellikleri kendisine entegre edememesinden kaynaklanmaktadır (Simmel, 2009: 149). Bu bağlamda popülizm tartışmaları, yabancı düşmanı eğilimleri nedeniyle genellikle neo-faşist örgütler olarak tasvir edilen göçmen karşıtı partilerin yükselişine odaklanmaktadır. Nitekim her ne kadar 1970’li yılların sonlarından itibaren radikal sağın kullandığı dil ve kavramların çoğu dönüşüme uğrayarak, (geleneksel aşırı sağcı, etnik ve etnokültürel üstünlük kavramlarını desteklemek yerine, yerli kültürün, geleneklerin ve yaşam tarzının korunmasını amaçlayan yeni bir kültürel yerlilik biçimini benimsemek gibi) odağını giderek ulusal ve kültürel kimlik sorgulamalarına kaydırmışsa da (Betz, 2003: 196) popülizm günümüzde dahi sıkça yabancı düşmanlığını temel alan bir politika ile özdeşleştirilmektedir (Inglehart and Norris, 2017). Lakin radikal sağ partilerin göç ve çok kültürlülüğe karşı olmaları durumu popülizmlerinden ziyade, devletin sadece yerli grubun üyeleri tarafından iskân edilmesi gerektiği ve yerli olmayan, dolayısıyla yabancı insan ve değerlerin ulus-devlete tehdit olarak algılandığı, milliyetçiliğin yabancı düşmanı bir versiyonu olan nativizm ile ilgilidir. Dahası, bazı ülkelerde yabancı düşmanı tutumlarla karakterize olmayan sol popülist güçler de bulunmaktadır. Dolayısıyla Taggart’ın ifadesiyle popülizm, bukalemun gibi sürekli olarak çevresinin renklerine uyum sağlamaktadır (2000: 4). Öte yandan farklı türlerdeki popülist güçlerin oluşumunu daha iyi anlayabilmek adına popülizmin farklı örgütsel dinamiklere sahip aktörler tarafından nasıl kullanıldığını incelemek doğru olacaktır. Bu bağlamda popülizm aşağıdan yukarıya, yukarıdan aşağıya ve hatta aşağıdan yukarıya ve yukarıdan tekrar aşağıya bir hareket olarak gerçekleşebilmektedir. Dolayısıyla zaman ve mekân içerisindeki farklı popülizm vakaları incelendiğinde, her birinin demokrasi üzerinde farklı etkilere neden olduğu popülist hareketlerin şu üç tipte gerçekleştiği görülmektedir: Popülist liderler, popülist siyasi partiler ve popülist toplumsal hareketler.

Nitekim popülist lider seçmenlerle doğrudan bir bağ kurmaya çalışmakta ve bu nedenle aracı kuruluşların gelişimiyle çelişmektedir (Mudde, 2004: 561). Bununla birlikte

hükümetteki popülist liderin herhangi bir kısıtlama olmaksızın yönetme arzusu düşünüldüğünde, yürütme gücünün keyfiliğine karşı hesap sorabilecek kurumlar tehdit altına girmektedir. Bir diğer tip olarak popülist siyasi partiler de seçmenlerin fikir ve çıkarlarını korumak ve temsil etmek üzere kurulmaktadır. Bu popülist partiler seçim arenasında bir yer edinmek için genellikle yerleşik siyasi güçler tarafından bilerek ya da bilmeyerek göz ardı edilen belirli konuları siyasallaştırmaya çalışırlar. Son olarak, belirli koşullar altında, toplumsal hareketler popülist söylemi kullanabilmektedir. Bu koşullar ise genellikle, toplumun mevcut yapılarındaki kriz, bunalım ortamları, kurumlara olan güvensizlik, demokratik taleplerin karşılanmaması gibi sebep ve durumları içermektedir (Çamurcuoğlu 2019: 280). Toplumsal hareketler genellikle öğrenciler, işçiler veya kadınlar gibi toplumun belirli bir kesimini harekete geçirmeye çalışmaktadır. Bu toplumsal hareketler geçici olabileceği gibi etkisi uzun yıllar boyunca sürecek kalıcı bir iz de bırakabilmektedir.

Sonuç olarak, dünyadaki farklı popülizm örnekleri arasında yapılacak herhangi bir karşılaştırmanın, popülizmin kaçınılmaz olarak su gibi akışkan ve bulunduğu kabın/çevrenin şeklini alabilen bir doğaya sahip olduğunu göstereceği söylenebilir. Dolayısıyla popülizmin simgeleri ve içeriği evrensel olmaktan ziyade yereldir. Lakin bu, popülizmin tüm tezahürlerinin yalnızca saf halk ile yozlaşmış elit arasındaki ahlaki ayırım ile halk egemenliği anlayışına sahip olduğu gerçeğini de değiştirmemektedir. Bununla birlikte popülizmin kendisi ya da onun özellikleri yahut popülizmin varlık sebebi olarak sayılan veya sunulan fakat popülizmden farklı olan ve zaman zaman ona eklenenebilen başlıca bu dört unsur çıkarıldığında geriye popülizmin salt tözü kalmaktadır. Elde edilen bu salt töz ile de popülizmin minimal bir tanımını yapmak çok daha mümkün olacaktır.

4. POPÜLİZM KAVRAMININ MİNİMAL TANIMI YA DA TÖZÜ

Popülizmin hem görünür hem görünmez olması ve yeşerdiği bölgeye göre (zira mutlaka gelenekten, kültürden ve dinden etkilenmektedir) farklılıklar içermesi, onun nasıl tanımlanacağı konusunda akademik bir mutabakatın bulunamamasıyla sonuçlanmaktadır. Popülizm söz konusu olduğunda, çok sayıda akademisyen geniş bir tanım ve kapsamlı bir özellikler listesi benimsemektedir ki popülizmin hakiki özünü kavramak ve bu özün pratikte neyi gerektirdiğini anlamak mümkün olamamaktadır. Dahası popülizmle ilgilenen, popülizmi eleştiren veya ona endişeyle yaklaşan pek çok insan yaygın olarak popülizmin, olumsuz bir olgu olduğunu veya olumlu bir şekilde işlev görmesinin mümkün olamayacağını varsaymaktadır. Ancak, bazı akademisyenler ve analistler de popülizmin özünde potansiyel olarak olumlu ve yapıcı yönler barındırabileceğini savunmaktadır. Nitekim bu çelişkili ve zıt görüşlerin varlığı popülizm tartışmasına nüfuz etmekte ve terimin anlamı hakkındaki tartışmanın kavramsal bir anlaşmazlıktan ziyade normatif bir tartışma haline gelmesine yol açmaktadır. Başka bir ifadeyle popülizm konusunda yazarların popülizmi anlamak yerine, popülizmi yargılamaları ve iyi ya da kötü, olumlu ya da olumsuz ön kabulleri sonrasında bir analiz şeması ve anlam haritası geliştirmeleri, esasında meselenin kavranmasına çok da yardımcı olmamaktadır. Zira popülizmin olumlu veya olumsuz bir kavram ve olgu olduğunu değerlendirmek, birçok faktörü dikkate almayı gerektirmektedir. Bu faktörler arasında popülist liderlerin politika platformları, politik aktörlerin ve dolayısıyla halkın dinamikleri, toplumsal koşullar, ekonomik gereksinimler ve demokratik kurumların sağlamlığı gibi etmenler bulunmaktadır. Bu bağlamda popülizmin etkilerini ve sonuçlarını anlamak için, genellemelerden kaçınarak, akademik ve çoklu perspektifle, her bir yönünün objektif, eleştirel ve analitik bir yaklaşım benimsenerek incelenmesi gerektiğini ve dolayısıyla her durumda aynı şekilde değerlendirilemeyeceğini kavramak büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle popülizm teriminin tartışmalı doğasıyla başa çıkmanın en iyi yolu minimal bir tanımla çalışmaktır. Minimal tanımların en önemli avantajı, söz konusu olgunun temel özelliklerinin

ya da gerekli ve yeterli kriterlerinin belirlenmesi yönündeki zorlayıcı etkisiyle, popülizmin kavramsal karmaşıklığını azaltmaya ve daha net bir analitik çerçeve sunmaya katkıda bulunmalarıdır. Bu tespitlerin yapılmasının ardından, yeni bir (minimal) tanımın oluşturulabilmesi mümkün hale gelmektedir. Örneğin, demokrasinin nasıl tanımlanacağı konusunda süregelen bir tartışma olsa da demokrasi teriminin en azından özgür ve adil seçimlerin periyodik olarak gerçekleştirilmesi ile hükümetin halktan geldiği konusunda giderek artan bir akademik fikir birliği bulunmaktadır.

Bu bakış açısından hareketle ilk olarak popülizmin (literatürün nispeten mutabık olduğu) üç temel özelliğinin altı çizilebilir. Bunlar halk merkeziliği, elitlere olan karşıtlığı ve genel iradedir. Bu üç asgari özellik omurgayı oluşturmakta ve geri kalan her şey bu omurgaya eklenmektedir. Buradan hareketle popülizm özünde, halkın egemenliği esasına dayanan bir yönetim biçiminde ortaya çıkan yahut çıkması muhtemel olan, sıradan halkın taleplerinin ve siyasi katılımının, elitlerin talepleri ve karar alım ve politika yapım süreçlerine katılımı kadar ve hatta zaman zaman daha fazla hayati bir önem taşıdığı ve bu nedenle kapsayıcı bir çerçevede, çoğulculuk anlayışıyla uyumlu olarak uygulanması gerektiğine duyulan inançtan kaynaklanan bir politik tavrı ifade etmektedir. Keza Rogin'e göre popülizm ortadan kaldırıldığında çoğulculuk da ortadan kalkacaktır (1967: 275). Anlaşıldığı üzere popülizm, çoğulculuğun gerekliliği olarak da değerlendirilebilmektedir. Bu nedenle, halkı merkeze alan bir popülist yaklaşım, bir politika programına veya hareketine dönüştürüldüğünde, halkın doğrudan katılımını teşvik etmek ve onların taleplerini ön planda tutmak gibi birçok açıdan işlevsel hale gelebilmektedir.

Diğer yandan, popülizm, halkın (önemli bir kısmının) belirli bir amaç doğrultusundaki eylem ve çabalarının seyrini temsil etmektedir. Bu, ortak bir hedef veya politika amacı etrafında halkın bir araya gelerek toplumsal bir güç oluşturduğu bir durumu ifade etmektedir. Popülist eğilimler, belirli bir politika veya değişiklik talebine dayalı olarak toplumun bir araya gelmesini ve bu taleplerin yerine getirilmesini amaçlamaktadır. Bu bağlamda popülizm, toplumsal hareketlerin ve siyasi değişimin bir sonucu olarak ortaya çıkmakta ve halkın kolektif iradesinin bir ifadesi olarak görünür olmaktadır.

Son olarak Aristoteles'in bazılarının "söz"ü diğerlerinin "ses"inden daha kıymetlidir şeklindeki ses-söz dikotomisinden hareketle benzer bir açıklama yapmak gerekirse, elitlerin sözü de sıradan halkın sesinden daha kıymetli görülme eğilimindedir. Bu durum temsile dayanan ancak temsil ettikleri halktan ve halkın kaygılarından kopuk olan ve teknokratlaşan temsilcilere ve politik aktörlere karşı, sessiz çoğunluk olarak addedilen halkın bir müdahalesini beraberinde getirmektedir. İşte bu müdahale sesin söze dönüşmesidir. Diğer bir deyişle sıradan halk sesini söze, eyleme dönüştürebildiğinde bir halk hareketi olarak popülizm ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla popülizm, sesi duyulmayanların (Ranciere, 2007: 141-152), dışlananların, sözü olmayanların, yok sayılanların düzene karşı bir bütün olarak örgütlendiği bir politik eylem şeklinde düşünülebilir. Bu durum genellikle bir kriz anının ve duygusunun ortaya çıkması sonucunda sessiz çoğunluğu ayağa kaldırmakta ve dolayısıyla ya bizatihi popülist aktörler olarak aktif bir biçimde politika ile ilgilenmeye ya da popülist bir seçmen kitlesi olarak, diğer politik aktörlerin aktif destekçileri olmaya veya onları istedikleri amaca kanalize etmelerini sağlayacak uyarıcı ve tetikleyici aygıtlar olmaya başlamaları ile gerçekleşmektedir.

Öte yandan ses sahibi olanların artık söz üretebilme yeteneklerinin, zaman ve mekânın değişen dinamiklerine bağlı olarak farklılık gösterebileceği gerçeği göz ardı edilmemelidir. Zira başlangıçta bir halk hareketi olarak ortaya çıkan popülizm, zaman içinde değişen ve dönüşen bir yapıya evrilmiştir. Bu evrim, bazı dönem ve ülkelerde olumlu yönde etkiler yaratırken, diğerlerinde tam tersi sonuçlar doğurmuştur. Ayrıca belirtmek gerekir ki, ses-söz

dikotomisine yapılan gönderme, popülizmi ve demokrasiyi özdeşleştirme amacı taşımamakla birlikte, popülizmin mevcut demokratik politika çerçevesi içerisinde işlediğini, demokratik süreçlerle etkileşim halinde olduğunu ve bu süreçlerin sınırları içerisinde faaliyet gösterdiğini vurgulamayı amaçlamaktadır. Demokratik bir çerçeve içinde faaliyet göstermeye dayalı olan ve bu sınırlar içinde hareket ettiğinde etkili olan popülizmin, sınırların dışına çıkması, onun temel özelliklerinden sapması ve farklı bir politik karaktere bürünmesi demektir. Bu nedenle demokratik sınırların dışına çıktığı anda popülizm, otoriter bir yönetim biçimi veya devrimci bir harekete dönüşebilir fakat kesinlikle popülist olmayacaktır. Dolayısıyla popülizm, birçok farklı siyasi ideoloji veya politika biçimi ile birleşebilmekte, ancak temelde halkın etkili bir şekilde temsil edilmesini ve politika yapım ve karar alım süreçlerine dâhil olmasını savunan çekirdek ilkeyi korumaktadır. Bu nedenle popülizm, farklı koşullar altında farklı sonuçlara yol açsa da genel olarak halkın politik süreçlerdeki rolünü vurgulayan bir içeriğe sahiptir. Diğer bir ifadeyle ister diktatörlüğe dönüşmüş olsun, ister demokrasiyi demokratikleştirme çabalarında etkili veya etkisiz olsun, popülizm özünde tüm halk hareketlerine içkindir.

SONUÇ

Genellikle ona karşı çıkanlar tarafından tanımlanan ve tanıtılan bir kavram olan popülizm, tüm zıtlıkları aynı anda bünyesinde barındırabilen ve içerisine çeşitli praksislerin, hareketlerin, rejimlerin, ideolojilerin, yönetim biçimlerinin ve benzerlerinin kolaylıkla eklendiği karmaşık bir olgudur. Bu nedenle popülizm ile paralel ilerleyen lakin popülizme içkin olmayan fenomenler onun asli unsurları gibi değerlendirilebilmektedir. Bu durum onun tartışmalı bir doğaya sahip, müphem bir olgu olması sonucunu doğurmaktadır. Bu müphemlik de popülizmi, politik aktörlerin kendi amaçları doğrultusunda rakip yahut diğer politik aktörleri eleştirmek, etiketlemek, itibarsızlaştırmak ve politika sahnesinden silmek için kullanmalarıyla can simidi işlevi gören ve bir maymuncuk olarak her kildi açan politik bir mücadele silahına dönüştürmektedir. Böylelikle popülizm bu kısır döngü içerisinde, daha da karmaşık bir yapıya bürünmekte ve radikal bir kötülük olduğu konusundaki kanaat derinleşmektedir.

Popülizmin kaçınılmazlığı gün gibi aşikâr iken, onu yahut varlığını reddetmek ya da olumsuz her nedeni, her koşulu ve her sonucu onunla ilişkilendirmek konuya ilişkin oldukça yüzeysel ya da ön kabulleri içeren bir değerlendirme olacaktır. Bu noktada atılacak ilk adım, popülizmin varlığını ve bu konuya dönük artan ilgiyi kabul etmektir. Akabinde popülizmi yargılamak yahut popülizme dair (ön) yargılar beslemekten ziyade, onu anlamaya çalışmaktır. Bu gerçekleştirilebildiği takdirde, popülizme dair yapılan ampirik araştırmalar ve çalışmalar, daha objektif ve bilimsel bir veri niteliği taşıyacaktır. Bu süreç, en nihayetinde üzerinde akademik mutabakatın sağlandığı bir tanıma ulaşılmasına katkı sağlayabilir. Bu noktaya ulaşılan kadar, bu çalışmanın kapsamı dahilinde, popülizmi minimal bir tanım üzerinden anlamaya çalışmak önem arz etmektedir. Nitekim popülizm elit karşıtlığına dayanıyor olsa da, esasen bu karşıtlık sadece elitlerin politika yapma biçimlerine yönelik eleştiriyle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda halkın demokratik süreçlerde aktif bir rol oynaması gerektiği inancına dayanmaktadır. Bu nedenle bizatihi kendisi bir politik aktör olan halkın, ne yalnızca güçlü ve karizmatik bir lidere ne de sadece onun adına hareket edeceğini ve çıkarlarını koruyacağını vaat eden popülist bir lidere ihtiyacı bulunmaktadır. Dolayısıyla halk politik arenadan dışlandığı ölçüde popülizmden o oranda uzaklaşmakta ve demokrasiye ve kurumlarına verilecek zarar da aynı oranda artmaktadır. Zira demokrasinin içerisinden çıkan ve büyüyen popülizm, yine mevcut demokratik politika ve demokratik süreçler çerçevesi içerisinde faaliyet göstermektedir.

Sonuç olarak, popülizm ne mutlak olarak kötü ne de mutlak olarak iyidir. Bir dizi çelişkili eklemlemeyi içermektedir ki bunlar kurumsal ve anti-kurumsal, sağ ve sol,

demokratik ve antidemokratik, agonistik ve antagonistik, neo-liberal ve anti-neoliberal, seküler ve muhafazakâr, gerici ve ilerici, kentsel ve kırsal gibi karşıtlıkları içermektedir. Dolayısıyla küresel ortamda tek bir popülizm değil, popülizmlerin varlığı söz konusudur. Zira popülizm su gibi akışkan ve bulunduğu çevrenin şeklini alan bir doğaya sahiptir. O nedenle popülizmlerin içeriği evrensel değil, yereldir. Bu anlamda, özellikle kriz dönemlerinde demokratik politikada söz konusu olan, nadiren popülizmin varlığı ya da yokluğudur. Söz konusu olan, böyle bir bağlamda ortaya çıkan popülist eklemlemelerin spesifik demokratik veya anti-demokratik profilleridir. Sosyo-politik bağlama bağlı olarak popülizm, hem kapsayıcı hem de dışlayıcı eklemlemeler edinerek demokrasi için bir düzeltici ya da bir tehdit olarak işleyebilmektedir. Dahası, herhangi bir demokratik rejimde halkın rolü merkezi olmaya devam ettiği ölçüde, başka bir ifadeyle bir tür popülizm kaçınılmaz olmaya devam edeceği ölçüde, zorunlu olarak ihtiyaç duyulacak şey düzeltici etkisiyle ihtiyatlı bir şekilde ilgilenmek ve yüceltmek, tehdit oluşturmasıyla ise mücadele etmektir. Diğer bir ifadeyle, demokratik değerleri ve kurumları koruyarak ve politik süreçleri güçlendirerek popülizmi demokrasiyi güçlendiren veya demokrasiyi demokratikleştiren yahut “*demossuz demokrasi*”yi “*demosla birlikte demokrasi*”ye dönüştüren bir araç olarak kullanmaktır. Çünkü popülizm başlangıçtan beri her türlü halk hükümeti sistemine içkindir.

KAYNAKÇA

- Acemoğlu, D., Egorov, G. and Sonin, K. (2013). A Political Theory of Populism. The Quarterly Journal of Economics. 128(2): 771-805.
- Acemoğlu, D., Naidu, S., Restrepo P. and Robinson, JA. (2019). Democracy Could Growth. Journal of Political Economy. 127(1): 47-100.
- Anduiza, E., Guinjoan M. and Rico, G. (2019). Populism, participation, and political equality. European Political Science Review. 11(1): 109-124.
- Ateş, K. (2017). AKP, Dinsel Popülizm ve Halk-olmayan. Mülkiye Dergisi. 41 (1): 106-121.
- Betz, H. (2003). Xenophobia, Identity Politics and Exclusionary Populism in Western Europe. Socialist Register. (39): 193-210.
- Bugaric, B. and Kuhelj, A. (2018). Varieties of Populism in Europe: Is the Rule of Law in Danger?. Lahey J Rule Law. 10: 21-33.
- Canovan, M. (2002). Taking Politics to the People: Populism as the Ideology of Democracy. In (Mény, Y., Surel, Y., Ed.). Democracies and the Populist Challenge (pp. 25-44). London: Palgrave Macmillan.
- Çamurcuoğlu, G. (2019). Çoğunlukçu Demokrasiye Yöneliş Olarak Popülizm. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 10(1): 278-289.
- Çarkoğlu, A., Elçi, E., Erol, F., ve Paksoy, C. (2022). Popülizm Teorileri Işığında Türkiye’de Popülizmin Tarihsel Gelişimi: Siyasi Partiler Üzerine Bir İnceleme. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 22(1): 325-329.
- De Cleen, B. (2017). Populism and Nationalism. In (C. Rovira Kaltwasser, P. Taggart, P. Ostiguy, and P. Ochoa Espejo Ed.). Handbook of populism (pp. 342-362). Oxford University Press.
- De Cleen, B. and Stavrakakis, Y. (2017). Distinctions and Articulations: A Discourse Theoretical Framework for the Study of Populism and Nationalism. Javnost - The Public. 24(4): 301-319.
- Ertugay, F. (2016). Siyaset Bilimi (H. Çetin, Ed). Siyaset (ss. 31-61). Ankara: Orion Kitabevi.

- Ertugay, F. (2020). Türkiye'de Siyasetin Dinamiklerini Analizde Anahtar Bir Kavram: Politik Kültür. (A.C. Çiçek ve A. Çelik Ed.). Türkiye'de Siyasal Hayat ve Kurumlar Bağlamında Siyaset Bilimi Çalışmaları (ss. 9-34). İstanbul: Efeakademi.
- Gold, R. and Fetzer, T. (2019). The economic causes of populism. *Global Solutions Journal*. 5: 72-77.
- Ibsen, M. F. (2019). The Populist Conjuncture: Legitimation Crisis in the Age of Globalized Capitalism. *Political Studies*. 67(3): 795-811.
- Inglehart, R. and Norris, P. (2017). Trump and the Populist Authoritarian Parties: The Silent Revolution in Reverse. *Perspectives on Politics*. 15(2): 443-454.
- Kalaycıoğlu, E. (2020). Halk Yönetimi: Popülizm ve Demokrasi. *İktisat ve Toplum Dergisi*. 115: 4-19.
- Kılınç, Z. A. ve Haşlak, İ. (2020). Toplumun Siyasetleştirilmesi Açısından Bürokratik-Otoriteriyenizm ve Popülizm. [Özel sayı]. *Sakarya İktisat Dergisi*. 125-138.
- Kıvrak Köroğlu, E. (2020). Farklı Popülizm Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 39: 74-85.
- Laclau, E. (2005). *On populist reason*. London. New York: Verso.
- Moffitt, B., and Tormey, S. (2014). Rethinking populism: Politics, mediatisation and political style. *Political studies*. 62(2): 381-397.
- Mudde, C. (2004). The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition*. 39(4): 541-563.
- Mudde, C. (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mudde, C. and Kaltwasser, C.R. (2017). *Populism: a very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Nancy, J. (2018). *Populism, Democracy and Neofascism: Two Essays*. Libération.
- Orhan, S. (2019). Popülizm, Liberal Demokrasi ve Faşizm Denklemi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 68(4): 796-836.
- Ranciere, J. (2007). *Siyasalın Kıyısında*. (Aziz Ufuk Kılıç, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Rodrik, D. (2018). Is Populism Necessarily Bad Economics?. *AEA Papers and Proceedings*. 108: 196-199.
- Rogin, M. (1967) *The Intellectuals and McCarthy: The Radical Spectre*. Cambridge: The MIT Press.
- Simmel, G. (2009). *Bireysellik ve Kültür*. (Tuncay Birkan, Çev.). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Sözen, Y. Demokrasi, Otoriterlik ve Popülizmin Yükselişi. TÜSİAD, 2017. <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/10006-demokrasi-otoriterlik-ve-populizmin-yukselisi>.
- Stavrakakis, Y. (2017). How Did 'Populism' Become A Pejorative Concept? And Why Is This Important Today? A Genealogy of Double Hermeneutics. *POPULISMUS Working Papers*. 6: 2-19.
- Stavrakakis, Y. (2020). Riding the Populist Wave Metaphors of Populism and Anti-Populism in the Daily Mail and The Guardian. *Saggi/Essays*. 15: 8-32.

- Stavrakakis, Y. (2022). Bound To Fail? Assessing Contemporary Left Populism. Constellations. 1-19.
- Taggart, P. (2000). Populism, Buckingham, and Philadelphia. Open University Press.
- Toprak, Z. (1992). Popülizm ve Türkiye'deki Boyutları. İstanbul: Cem Yayınları.
- Toprak, Z. (2014). Dünden Bugüne Popülizm ve Demokrasi Paradoksu. Politus-Politik Kültür Dergisi. 10: 27.
- Uslu, C. (2021). Bir İdeoloji Olarak Popülizm. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 9(1): 219-220.
- Uzunçayır, C. (2020). Popülizm ve Demokrasi İlişkisi: Düşman Kardeşler mi?. (A. Ay. Ed.). 3. Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Kongresi. (ss. 139-162). Konya: Keykubat Yayınları.
- Watt, E. D. (1982). Authority. New York: St. Martin's Press.
- Weyland, K. (2001). Clarifying a contested concept: Populism in the study of Latin American politics. Comparative Politics. 34(1): 1-22.
- Yılmaz, Z. (2017). Popülizm, Halk ve Demokrasi: Temsili Demokrasinin Açmazları ve Radikal Demokratik Bir Popülizmin İmkânları. Mülkiye Dergisi. 41(1): 33-65.